ژانەکانی مرۆڤ لە «بابانوێل تۆراوە»دا

• حسن جاف •

ئەگەر بمانەوێ ئەدەب وەکو دیاردەیەکی کۆمەڵایەتی دیاری بکەین « هەروایشە » دەبینین نووسەر هەمیشە لێپرسراوە بەرامبەر هەموو شتێك و دیاردەیەك کە لە کۆمەڵەکەیدا روودەدا، چونکە ئەدەب بەشێکە لەو جموجۆڵیە کۆمەڵایەتیو سیاسیەیە کە ئەو کۆمەڵە خۆی تیادا دەنوێنێ و بوونی خۆی دەسەپێنی ، لەدوایشدا دەبێ بە بەشێ لە مێژوو و کەلەپووری میللی « ئەگەر راستگۆبی » ، ونەوەکانی دوارۆژ کە لاپەڕەکانی هەڵدەدەنەوە شوێن وهۆی ژانو ئازارەکان ، سەرکەوتن وتوشوستیەکان ، دەس‌نیشان دەکەنو باری راستەقینەی ئەو کاتو چەرخەی ئەدەبەکەی تیا نوسراوە دەزانن ، بەڵام ئەگەر ئەو ئەدەبە راستگۆ نەبوو ولەگەڵ خۆیو لەگەڵ نەتەوەکەیا درۆی کرد ، پەنجەی تاوانبار کردنی لە رووداو بەرز دەبێتەوە ، وەکو ئەدەبێکی تارەسەن سەوداو مامەڵەی لەگەڵدا دکرێ . سارتەر دەڵێ ئەرکی نووسەر

تەنکیە کردنی ئازادیە و ئاخاوتنە لەگەڵ ئەو ئازادیەی هەمیشە لەم جیهانەدا هەڕەشەی لێ دەکرێ ، کەواتە . ئەگەر ئەمە مەبەستی نووسەربێ، هەمیشەو هەرگیز لێپرسراوە ، بەرامبەر سەربەستیی مرۆڤ » (١) لە دوایدا دەڵێ « ئەوەی پێویستە ئێمەی نووسەر خۆمانی لێ بپارێزین ئەوەیە ، ئەم لێپرسراویە نەبێت بە تاوانباز کردن و لەدوایدا ، پاش پەنجا ساڵێك دەربارەمان بڵێن ، چاوی خۆیان گەورەترین کارەساتی ئەم جیهانە یان بینی رووی‌دەدا ، لەگەڵ ئەوەشابێ دەنگ بوون »(٢) (بابانۆئێل) لە گۆشەی هەستکردن بەو لێپرسراویە ، وخۆپاراستی لەو تاوانبار کردنەوە نووسراوە . پاڵەوانەکانی لەگەڵ سەربەستیدادان و خۆشیان دەوێ (٣) ر هەمیشەو لەژێر هەر یارو زرووفێکدا سەنگەری سەربەستی مرۆڤو هەست کردن بە ئێشو ئازار و هیواو ئاواتەکانی چۆڵ ناکەن. جۆرج ئاماوۆ نووسەری بەناوبانگی بەرازیلی لە چاوپێکەوتنێکا لەگەڵ گۆواری (زارو بیجوم) ی سۆڤیەتی‌دا کە لە گۆڤاری (الاقلام)دا بڵاوکرایەوە دەڵێ « من بڕوام بە تەنها یەك شت هەیە ئەویش ئەوەیە ، ئەگەر نووسینەکانی نووسەر زیندووبن‌و دڵی گەل تیایاندا لێبدا و خوێنی گەل بە دەمارەکانیاندا بڕوا ، ئەگەر گەل‌راین لە تێکوشان و خۆش‌و ناخۆشی دا ، ئەو جۆرە نووسینانە هەرگیز لە بیر ناچنەوە تەنانەت پاش سەدان ساڵیش » (٤) .

بابانۆئێل لەگەڵ مرۆڤ دایە ، دەکو ئاوێنەیەکی راستگۆ توانیویەتی خەمەکانی مرۆڤی کورد بگرێتە ئامێزی خۆیو لەگەڵ هیواو ئاواتەکانیا بجمێ و زۆر جاریش تەکان بداتە خۆی ، بۆیە دەتوانن بە ئاسانی چەن هێلێکی گشتی بدۆزینەوەو وەکو دۆخێك «محور» رووداوو پاڵەوانەکانی بابانۆئیلی لە دەور کۆبکەینەوە .

یەکەمیان : (بابانۆئێل) لە سەنگەری مرۆڤی چەوساوە و زۆر لێکراودایەو دژی چەوسێنەر وزۆردار بێ کۆڵدانو دوو دڵی دەجەنگێ . پاڵەوانەکانی لەو مرۆڤە ناودارو بەناوبانگانە نین کە هەموو کەسێ

دەیانبینێو دەیانناسێ بەڵکو وەکو فرانك ئۆکۆنۆر لەکتیبێ ـ الصوت المنفرد ـ دا دەڵێ « مرۆڤی نەناسراون » ، ئەو کەسانەیە من و تۆ و سەدان کەسی تر بەلایاندا تێدەپەڕین بێ ئەوەی ئاوڕیان لێ بدەینەوە ، بەڵام کە چاوی تیژی هونەرمەند دەیاندۆزێتەوە و دەیانخاتە پێش چاومان واقمان وڕدەمێنێو بەسەر سامیەکەوە دەڵێین : تۆ بڵێیت ئەمە وابێ ؟ ئەی ئێمە بۆ نەماندین !!

دوومیان : (بابانۆئێل) شەیدای راستی و راستگۆیە ، راستی وەکو هەڵوێست ، وەکو رەوشت ، ئەم سیفاتانەی لە جیهانی ئەمرۆدا نەکو وەکو مرواری بە دەریا کەمو دەنگەن ، بەڵکو ئەو کەسانەی بۆشیان دێڵن دەکەونە بەر تیرو توانجی خەڵکیو گاڵتەیان پێ دەکرێو بە شێت دادەنرێن و گوایا بەدوای کڵاوی بابردوو کەوتون .

سێیەمیان : لەبەر ئەوەی سیفاتی راستیو راستگۆیی ، ئەرکێکی گرانە و هەمووکەسێ ناتوانێ پێوەی هەڵسێو خۆی لە قەرەی بدا مەگەر یەکێکی ئازاو نەترس ، کە گیانی لەسەر دەستی دانابێ ، دەبینین ئەم جۆرە مرۆڤانە لە هەموو کۆمەڵ وولاتێکدا کەمایەتین ، بۆیە پاڵەوانەکانی (بابانۆئێل) یش تەنیان و گەلێ جار بێ دالدەو بێ پالپشتمە (یا بارکیان مردوە یا دایکیان) ، بە تەنها خۆیانو چەکی باوەڕیان رووبەرووی زۆرداری و بێ ئەمەگی، و لە دوایدا بێ باریو بێ باکی خەڵکە کە دەوەستن .

چوارەمیان : (بابانۆئێل) نایەوێ مرۆڤ بە تەنیا بێ لە ژانو خەباتا ، چونکە هەرچی چەنێ ئازاو راستگۆبێ ، هیچی بۆ ناکرێ ئەگەر کۆمەڵەکەی لەگەڵدا نەبێ ، بۆیە بە توندی ئەو کۆمەڵە بێبار و بێ ئەمەگە تاوانبار دەکا و نارەزایی خۆی دەردەبڕێ بەرامبەر دوورەپەرێزیی خەڵکەکە د خون هەڵخەڵەتاندنیانە بەوەی گوایا دەتوانن دەس بە کڵاوی خۆیانەوە بگرنو خۆیان لە کارەساتی ژیانو چەپۆکی رۆژگار بپارێزن . ئەم جۆرەکەسانە لە هەمو کات و لە هەمو کۆمەڵێکدا هەن ، جا کە چەپۆکی رۆژگار ئەوانیشی داپلۆسی ئەو سا پەنجەی پەشیمانی دەگەزن و خۆزگەو ئاوات ئەخوازن بەوەی ئەگەر رەورەوەی مێژوو بگەڕایەتە دواوە ئەمجارەیان وا نەدەبوون ! ، بەڵام کەی رەورەوەی مێژوو گەراوەتە دواوە ؟ بەڵکو هەمیشە لەبەرەو پێشوە جوندایە و هەموو ئەوانەش بەجێدێڵێ بۆئازاری ویژدانو چرنوکی پەشیمانی .

لەچاو بێ کە وتنێکا کە لە رۆژنامەی (عیراق) دا بڵاوکرایەوە کاك عەبدوللا بەم جۆرە باسی پاڵەوانەکانی خۆی دەکا«پاڵەوانەکانم لەپێش مەرگەکانی فەلەستین دەکەن ، مەسەلەیەکیان هەیەو خۆ یانی لەپێناودا بەخت دەکەن ، مرۆڤ پەروەرو نەتەوە پەروەرن لەهەمان کاتدا و ئازادییان خۆش دەوێ، وزۆرجاریش سەربازی نەناسراو دەبن » (٥) .

« مرۆڤ » ەکانی بابانۆئێلیش زۆرلێکراوو چەوساوەن ، بەڵام ئازاونەترسن روونبینو کۆڵنەدەرن، هەمە بارێکدا لایەنی چەوساوەکان بەر نادەن ، چونکە خاوەن مەسەلەیە کن و ئامادەن خۆیانی بۆ بەختبکەن . هاوبەشی ئێشو ئازاری خەلکن « لەتەکیاندا ملی رێگای گرت تا لە دەربارەی ئازارەکانیاندا بژی » (٦) . بەڵام ئەم مرۆڤە راستگۆیە (وەکو هەموو مرۆڤێك لەهەر لایێكو هەر کۆلێکدا) ، کە راستیدەر دەخاو پەنجە دەخاتە سەر شوێنی ئازارەکان و هەوڵی دۆزینەوەیان دەدات،گاڵتەی پێدەکرێ و خەڵکەکە خۆیانی لێ هەڵەدەکەنو بە شێتی دادەنێن « نەبێت خەڵکەکەتێم بگەن .. وەك خۆم خۆم ئەناسم » و « ئەبێت بیەلێنم ئەمێشکم وون کردوەو نە بیرو هۆشم دۆڕاندوە » (٧) ، بەمەشەوە ناوەستن،بەڵکو خۆ بەختکردنەکەشی دەبێتە **مایەی چەقەنەلێدانو رابواردن** « کۆمەڵە هەرزەکارێکی نەفامو سەرلێشێواوبە دەوری قەنارەکەی مەنسووردا چەقەنە لێنەدەن »(٨) . ئەوەی پێویستە لێرەدا سەرنجی بۆ رابکێشرێ هەڵبژاردنی مەنسووری هەللاج (وەکورەمزێك) کە گومانی تیا نیە هەڵبژاردنێکە لە جێی خۆی، چونکە مەنسوری هەڵلاجو خۆ بەختکردنەکەی لەپێناو راستیو مرۆڤدا ، ولە دوایشدا مردنە ترازیدیایەکەی ، باشترینو گونجاوترین رەمزە بۆ هەموو مرۆڤێکی راستگۆو کوشتنی دەستی زۆرداوانەی، ئەوانەی وتەی راست بە تاوانێکی گەورە دادەنێن لەهەموو شوێنو کاتیشدا . مرۆڤ لە بابانۆئێلدا « تاك » نیە ، بەڵکو کەسایەتیە ـ شخص هەرچەندە هەڵوێستەکەیش تاکرەوان ـ فردی دەربکەوێ ، بەڵام لەبەر ئەوەی . مرۆڤ وەکو رەمزێك بۆ مەبەستێکی گەورەتر و پیرۆزتر بەکارهێنراوە ،

بۆیەناکرێ هەڵوێستەکەشی وەکو پزوتنەوەی « تاك » یکر باخی لە قەڵەم بدرێ ، بەڵکو نەبی وەکو بەشێك لەچموجۆلیەکی گشتی پیشان بدری جا ئەگەر ئاورێك لە ناوەرۆکی چیرۆکەکانی ـ بابانۆئێل ـ بدەینەوە، دەبینین هەر یەکە لەبەشێك لە بەشەکانی کۆمەڵەوە وەرگیراون .

لە چیرۆکی یەکەمدا « تابلۆی دیمەنی خەمبارێکی ئازاردراو » مرۆڤ گیرۆدەی دەستی کۆمەڵەکەیەتیو بە دەستیەوە دەناڵێو وێلی («قیم» رەوشتو قدسیەت)ە(٩) چونکە لەو کۆمەڵەی کە (قیم رەوشت و قدسیەت)ی تیا سەردبڕری کە هەللاجە «کۆمەڵە هەرزەکارێکی نەفامو سەرلێ شواو بە دەوری قەنارەکەی مەنسووردا چەقەنەلێ ئەدەن »(١٠) .

بەمەشەوە ناوەستێ بەڵکو «گاڵتەشیان بە قولنگەکەی فەرهادو کێوی بێستون دێت »(١١) و « ژیانو کاری ئەوینی شیرینیشیان لەبن‌دار بەرۆیەکی پیرا»(١٢) ناشتوە. **و هەمو پێزانینێکیانیش ئەوەیە بە « شیرەی جرتێك » وەلامی بدەنەوە.**

لە چیرۆکی دووەمدا « کاتی کە خازە ئەدوێ » نموونەیەکی تری ژانەکانی مرۆڤی راستگۆمان بۆدەس نیشان ئەکا لە کۆمەڵێکی بێ باکدا . کە ئەمجارەیان بە گاڵتەپێکردنو ئازاردانەوە ناوەستێ . بەڵکو بە(شێت)یشی دادەنێن . (لاوە) بۆیان دەسوتێو لە ژانەکانیانا دەژی « بە قسەو هەڵوێست » ئەگۆڕاوە، و دەیەوێ خەڵکەکە هۆشیار بکاتەوە و یادێکی شیرینی قارەمانەتیان بهێنێتەوە بیر « لەبەر گۆڕەکەی کاك ئەحمەدی شێخیش نیە کە هەمو هەینییەك بە پێ بۆ دیدەنی بەردە قارەمانی‌پیرۆز دەچم » (١٣) کەچی ئەو خەڵکە بە شێتی دادەنێو ئازاری دەدەنو «قسەو قسەڵۆکی» دوانەخەنو « دوور نزیك پلاوی دلتەزێنەرو تیرو توانجی جگەر بڕ وتفو قێزو بێزیان لێ‌ئەکردەوە»(١٤) و کە لەبازاردا دەیابینێ « یەجرت‌لێدان » هەڵیان دەبڕیو « بەتوێکلە شوتی تەماتە شاویش »(١٥) دەکەوتنە سەر وکۆتێلاکی . بەڵام لەگەڵ هەموو ئەمانە شا (لاوە) هەر هەوڵدەدا بیسەلمێنێ شێت نیە ، و خەڵکەکەی بیناسن وەك خۆی خۆی دەناسێ « ئەبێت خەڵکەکە تیم بکەن .. وەك خۆم خۆم ئەناسم . ئەبێت بیسەلمێنم نەمێشکم‌وون کردوە ونەبیر و هوشم، دۆڕاندوە»(١٦). سەرەرای ئەمانەش هەموو . (لاوە)کۆڵی نەدەداو بەردەوام بوو لەسەر رێرەوی خۆی چونکەتەنها رێیەکە بۆ گەیشتن بەراستیو کۆتایی هێنان بە ئازارەکانی خەڵکی ، یا ئەوانیش پێی نەزانن،یا خۆیان لە ئاستیا گێل بکەن « لاوە ئەی ئەویست تف لە خۆیو لە خەڵکەکە بکا »(١٧) و هیچ کاتێ نە « بەقسە » و نە « بەهەڵوێست » یش نەگۆڕاوەو ناگۆڕێ : لە دوایبدا دەڵێم وەکو لاوە لێرەدا رەمزی مرۆڤێکی راستگۆو لە ئازاری خەڵكو کۆمەڵەکەیدا قاڵبوو دایکیشی یان لەراستیدا مردنی دایکیشی رەمزێکی لە خۆیو لە خەڵکەکە گەورەترو مەزنترە چونکە ئەبوونی ئەو دایکە « رەمزە » بۆتە هۆی ئەوەی لاوە وای لێ‌بکرێ .

لە چیرۆکی سێیەم « هەنسکی شۆختێك » دا ، دەتوانین دوو خاڵی سەرەکی دەس‌نیشان بکەین : یەکەمیان پاڵەوانەکەی راستگۆو چاو نەترس و مل کەچ ناکا ، بۆیە لە لایەن مل هوڕەکانی ئاغاوە ئازار دەدرێ و تەنانەت بە (شێت)یش لە قەڵەم دەدەن .

دووەمیان: خەڵکە بێ بارەکەیە، کە نەکوگوێ ناوەنە ئازارەکانی . بەڵکو هەوڵیش دەدەن سووکی‌کەنو هۆیەك بۆ ئەم ئازاردانەی بدۆزنەوە تاکو ـ بەپڕوای خۆیان دلی خویان خۆش‌کەن وویژدانیان لە ئازاری لێپرسینەوە رزگارکەن « ئەبێت هەر تاوانێکی کردبێ » « بێ‌گوناه نەهێنراوەتە ئێرە » (١٨) . و هەر چەندە (غریب)داو بێدادیەتی بە دەست بەکرێ گیراوەکانی ئاغاوە ، و داوا لە خەڵکی دەکا شتێ بکەن « دەنگێ ، قسەیەك ، هەڵوێستێ » (١٩) نەکو بۆ خۆی بەڵکو لەبەر خۆیان چونکە « غەریب هەر بە باڵای خۆیدا ئەئیەڕوانی ، و بەرزی خەڵکەکەشی ئەدی »(٢٠) . کەچی ئەمان شانی بێ پەروایی هەڵدەتەکێننو دەس‌بە کڵاوی خۆیانەوە ئەگرن بای ئەیبا « کوڕە با بە ئێمە پەیوەندیمان بەمەوچی‌یە ؟ با کاری خۆمان مەیسەر کەین»(٢١) . بەڵام لەپای چی (غەریب) وای لێ‌ئەکرێ ؟ خەڵکەکە دەڵێن ژنەکەی جوانە ! تۆ بڵێیت ئەمەتەنها (هۆ)بێ. یا ئەمە مەبەستی نووسینی چیرۆکەکەبێ ؟ من‌وای بۆ دەچم ژنە) کەی غەریب رەمزێ ، تەنانەت لە خۆڕاییش نیە کە جوانە ، چونکە ئەو جوانیە بۆتە هۆی ئەو هەموو ئازارو ئەشکەنجەیەی غەریب .

لە چیرۆکی چوارەمدا (تاوان لە ژێر سێبەری داری زڕا) ، پاڵەوانەکە دەگۆڕێ ودەکرتی بە ئافرەت ـ خەرامان ـ دەنا هێلە گشتی‌یەکان هەمان شتێ ، خەرامان ئافرەتێکی هەژار و ێ‌کەس‌و بێ

دەسەلاتە ، ئازاردەدریّو دەچەوسێنرێتەوە ، دیسانەوەئەو خەلکەش « زمان لالّو لەگۆ کەوتۆو، گوێ کەڕو مس تێکراو ، چاو کزوکوتو کوێر »(٢٢) جگە لەمەش « دنیا بە چاو تروکاندنێ ژێرەو ژوور بوایە خەمیان نەبوو »(٢٣) لەبەر ئەوەی ئەم دنیایە پوشێکی ئەوانی تیا نیە وەکو خۆیان دەڵێن ــ هەرچەندە واش‌نیە ــ با « چی ئەبێت با ببێت » . جا بۆیە هەر چەندە خەرامان دەست بە دامێنیانەوە دەگریّو لێیان دەپارێتەوە « فریام‌کەون .. بە پاکی خۆم لەگەلّ بکەن ، تەنیا ئەمجارەو بۆ خاتری تو لفەکەم فریام کەون »(٢٤) ، کەچی ئەو خەلکە هەر هەولی ئەوەیانە ئیشەکەی خۆیان مەبەر بێ .. جا ئەو ئیشە « ئارەزوو شکاندن » بێ ، یاساوەرکوتان .

بەلام ئەوەی ئەم چیرۆکە لاواز دەکا دوو شتی نائاسایيە

یەکەمیان : خەرامان کە « لە بێ دەستەلاتیدا بە چنگ سەرو قژی خۆی ئەڕنەوە » لە پێناو ئەو منداڵە یا کەلە ژیانیا هەر ئەو شك ئەبات بۆچی کەدەرفەتی بۆ هەلدەکەوێو لەماڵەکە دەچێتە دەرەوە،لە جیاتی ئەوەی بڕوا بە لای منالەکەیەوە ، خۆی دەخاتە(زێ)وەو دەختکێ وکە ئەومرد ، منالەکە ــ کەرەمزی دوا رۆژە ــ بۆ بمرێ ؟

دوومیان : ئەم چیرۆکە بەتایبەتی لە سێ لاپەڕەی دوایيدا بوەتە وەعز ووتار بێژی‌یەکی‌ئە وتۆ ، کە بە بڕوای من ، لە نرخی رووداوەکەی کەم کردوەتەوە ، وتاڕادەیەکیش پلەی هونەری چیرۆکەکەی هێناوەتە خوارەوە . « بێ گوناهبوو ، کەمتەرخەمی بەرامبەر کرا »(٢٥) «بێ کەس‌بوو ، هەژاربوو » (٢٦) « ئەم دیمەنە زیندوە تفێکی بێ عارانەیە بە ناوچەوانمانەوە » (٢٧) « ئەمە ئەو پەڕی شورەیيە وکەسی لێ پەش‌نیە وبێ بەش نابێ (٢٨) « هەموو تاوانبارین » (٢٩) چیرۆکی پێنجەم «بابانۆئێل توراوە» کە کۆمەلە چیرۆکەکەی بەناوەوە نراوە . رووداوێکی زۆر ساکار ــ لە رەوالەتدا ــ وزۆر قوولّ لە راستیدا ، کراوە بەکەرەسەی‌چیرۆکەکە . دەلێم زۆر قوولّ ، چونکە هەرچەندە مەسەلەکە تەنها ــ بەرەوالەت ــ بریتيە لە یادکردنەوەی جەژنی چوار ساڵەی لەدایك‌بوونی شوانە « ئەو شەوە چوارەم مۆمی لەدایك‌بوونی (شوان)ەدا ئەگیرسێنرا » (٣٠) ، وشوانەش ، باوکی پێش ماوەیەکی کەم مردوە « نوێ جەژنی باوکی شوان تازەبەشین وشەپۆر یەرێ کرابو »(٣١) ، ودۆستو ناسیاریش بەهۆی دەس‌کورتی مالی شوانەوە لێیان تەکیونەتەوە وئێتر نەکاکە حەمە « بو کەشووشەی » بۆ دێنێ‌نە دادە سازان«جێبی‌بچکۆلە»، تەنانەت بابانۆئێلیش سەر بە مالیانا ناکا ــ لێرەشدا ئەگەر سەرنج بدەین دەبینین دیسانەوە ژانو ئازارەکانی ئەو خێزانەو هەلوێستی خەلکەکەش بەرامبەریان هەمان رێچکەی چیرۆکەکانی پێشو دەگرێتەوە ــ بەلام بۆ ئەم خەلکە وایان لێ‌هاتوە ، لە کۆمەلی کوردەواریدا تا ئیستا نە بینراوەو نەبیسراوە بە جارێ خزمو کەس‌و کار سەرنەکەن بە مالێکا پاش مردنی خاوەنەکەی ، جا وا دیارە نە مردنەکەی باوکی شوانە ئاسایی‌یە ، نەتۆرانەکەی بابانۆئێل لە دوایيدا کە دەلێ « کانی تەقیوی توڕە بوویان هەلّ ئەچوو » (٣٢) و « تەنیا روناکیەك رۆشنایی پەخش ئەکرد ، گڕی مۆمی لەدایك بوونی (شوان)ە بوو » (٣٣) ، ئەوڕایەی سەرەوە دەسەلمێنێو دەری‌دەخا کە شوانە لێرەدا رەمزە ــ منداڵیش هەر رەمزەی دوا ــ رۆژبو ــ ، هەروهـا مۆمەکەش هەر چەندە نووسەر دەلێ « لەبەر کزی شەوقەکەی بە باشی چاوچاوی نە ئەبینی »(٣٤) بەلام لەبەر ئەوەی تەنیا روناکیەکە رۆشنایی پەخشت دەکا ، دەشێ ئەویش وەکو رەمزەێ بۆ روون بینیو روناکی پاشەرۆژ بەکارهێنراێ ئەمە جگە لەوەلامەکەی دایکی شوانەکە لێی دەپرسێ بابا نۆئێل بۆ تۆراوە ؟ ئەویش دەلێ « چراکەمان کوژاوەتەوە » ، دەری‌دەخا کە ئەم چرایە چرایەکی ئاسایی نیە ، ئەمە جگە لەوە ئیمی نووسەر کە لە ئەنجامی گفتو گۆیەك دەربارەی چیرۆك وتبوی لە رۆژنامەی ــ العراق ــ دا ، ئەم چیرۆکەی بە باشترین چیرۆکی خۆی دانابو ــ لای‌خۆی ــ (٣٥) .

بەلام ئەم چیرۆکەشدا وەکو هی پێشو نووسەر پەنای بردۆتە بەر وەعز « ئای لە بێ باوکی کەدەردێکی چەند کوشندە وگرانە » (٣٦) و « ئەو زیزانە بێ بەزەین » (٣٧) و « ئەو تۆراوانەێ ویژدانە » (٣٨) ، چونکە چیرۆکەکە هەمو ئەمانەمان بۆ دەروەخا ئیتر پێویستی‌ی بەم روون‌کردنەوانە نەدەکرد .

دوا تێ‌بینم ، وا تێ‌دەگەم کاك‌عەبدوللا بە هەلەدا چوە لە بەکار هێنانی بابانۆئێل رەمزێ بۆ مەبەستەکەی ، چونکە بابانۆئێل تەنها لە جەژنی سەری‌سالی زایینی‌دا دێتو دیاری بۆ منداڵان دێنێ ،

نەکو لە جەژنی لەدایکبوونی مندالدا . لە چیرۆکی شەشەم « پەندەکەی باپیری » کەرەستەیەکی دیکە، بەکارهێنراوە بەڵام بۆ هەمان مەبەست ، هەرچەندە مەسەلەی (ئاغاو جوتیار) زۆر وتراوە چیرۆکی کوردیدا ، بەڵام تایبەتی ئەم چیرۆکە لەوەدایە ـ بەڕوای من ـ کە وەکو رەمزێك رەخسێنراوە بۆ مەبەستێکی فراوانتر لە کێشەی نێوان ئاغا وجوتیار . پالەوان لێرەدا جوتیارە، تووشی ئازار دئەشکەنجە دەبێ بەدەس بەگەوەو خەلکەکەش هەمان هەلوێستی بێباری‌و بێئەمەگی . لێرەدا زەلامێکی پیر کراوە بەجەرگەی رووداوەکانی چیرۆکەکە ، ئەم مرۆڤە لە گەنجیدا ئازابوەو زۆر دەردی سەری چەشتوەو توانیویەتی « شوێن دەستو جێ پێی خۆی لە دڵو دەروونی خەلکەکەی ئەو سەردەمەدا » دیاری بکا وبیچەسپێنێ هەمو جارێ بە تەنگ خەلکەکەوە بوەو فریایان‌کەوتوە وبەهانایانەوە چوە ، ئەی ئەوە نیە جارێکیان « منالی ناو بیشکەی زوورە ئاگر تێبەر بووەکەی رزگار » کردوە . وجارێکی تریش « لە رۆژێکی سەختی زستاندا لە شاخە زەردە کچلەکەی محکەکوڕی لە چنگ گەلەگورگ رزگار کردوە ، کەچی لەگەل ئەم هەموو خۆ بەخت‌کردنو کۆشتەی لەپێناو خەلکی گوندەکەیا، گەلێی دەقەومێ ـ وەکو پالەوانەکانی تری ئەم کۆمەلە چیرۆکە ـ خەلکەکە هەلوێستی جیوەیی‌و بێئەمەگی دەنوێنن . « براژن‌و منالە وردیلەکانی برازای بەفرمانی بەگی ناوچەکەیان لە ژوورێکی مالی کوێخای گوندەکەیان تووند » (٣٩) دەکرێن ـ لەوەش دەچێ براکەی بە «دەروی خۆیەوە» دانەنیشتوەو بە « نان‌و دۆی رووت قایل » نەبووە ، بۆیە دایان لێ بەسەر دێ . ئەمەیان دیوی یەکەمی کارەساتەکەیە ، دیوی دووەمی هەلوێستی خەلکی گوندەکەیە ، وئەوەی ژانی ـ باپیرە ـ ی گرانتر دەکرد ، خەلکەکەبوو کە نەکو ترسنۆك‌و بێ هەلوێست وەستابوون بەلکو هەولیشیان دەدا بە تە هیچ‌و پووچەکانیان تادانەکەی ئاغا وەکو شتێکی ئاسایی‌و سادە لەقەلەم بدەن‌و رك‌وکینەکەی باپیرە دامرکێتەوە « چا ، قەیچێکا ، تۆ بۆ ئەوەندە شت ورد ئەکەیتەوە ، جا بۆ کوێخا خەلکی ئاوایەکەی خۆمان نیە ؟ خانووەکەیان هەر لە چوار چێوەی سنووری ئاوایەکەدا نی‌یە ، جا چی‌ی تیایە ؟ یامالی خۆتان نەبێ‌و مالی کوێخا بێت ! » (٤) « تەنیا بۆ تەمێ‌کردنە » « با براکەت بە دەردی خۆیەوە دانیشتایەو بەزەییەکی بەمال‌و منالی خۆیدا بهاتایەوە » (٤١) . تەنانەت هەولی برا کەشی بۆوە دەس هێنانی گوزەرانێکی باشتر بە تاوان دادەنێی « یا هەر بەسەپانیەکەی مالی بەگ قایل بوایە » « کەسێ بە نان‌ودۆی رووت قایل نەبێت ، بە باشتر ناگات » (٤٢) .

لەگەل ئەوەشا ـ باپیرە ـ ئاگۆڕێ‌و رك‌و کیتەی دلی بەرامبەر بەگ‌و کوێخا دانامرکێتەوەو هەولدەدا ئەو خەلکە تێ‌بگەیێنێ کە مەسەلەکە زۆر لەوە دژوارترو پڕ مەترسی‌ترە کە ئەوان تێ‌ی‌گەیون ، یان لە راستیدا خۆیانی پێوە هەلدەخەلەتێنێ ، دەیەوێ تێ‌یان بگەیێنێ کە هەمویان گیرودەو دیلی بەگن‌و ئەمەی ئەمرۆ بەسەر ئەم هاتو ئەوانی لێ سەلامەتن، سبەینێ بەسەر ئەوانیشا دێت چونکە بەگ دوژمنی هەموو جوتیارێکە خاوەن هەلوێست بێ‌یانەبێ « کوڕە لەم بوارەدا لۆمەم مەکەمە ، ئەم ئاگرە سوورەیە ئەتەنێتەوەو هەموو لایەکمان ئەگرێتەوە ، ئەمرۆ بۆ منە سبەی کاسەکەی بە سەری ئێوەشدا قلپ ئەبێتەوە » (٤٣) . بەڵام ئەو خەلکە لە گوێ گادا نوستوون ، و مادام ئاگرە سوورە لەوان دوورە دەبا دەست بگرن بەکلاوی خۆیانەوە با نەیبا ، ئاگرەش هەر لێ‌یان نزیك دەبێتەوە ، ئەمانیش هەر خۆیانی لێ گێل دەکەن ، تا ، جارێ دەیانکاتێ و ئەوسا دەکەونە هەلپە . کە ئاوەلەکەی ـ باپیرەش . وەك ئەم لێ‌ی دەقەومێ دبراژن‌و برازاکانی ئەویش تووشی هەمان داو دەبن ، ئەوسا مووی لەشی رەپ دەوەستێ‌و چاوی بەرپێی خۆی نابینێ‌و دەیەوێ هەلکوتێتە سەر ریپاوە کولەبنەکەی بەگ ـ وفورتمی لە بنادەر بهێنێ »(٤٤) تا « تاوانەکە بەسەر خۆی نەهات هەستی بەئازاری » باپیرە نەکرد « وهۆشی بە بەردا نەهاتەوە » بۆیە لەدوایدا دەلێ « ئەوە رەحیم راستی‌کرد » ، بەڵام لە پاش چی !!

لە چیرۆکی حەوتەم ـ تاپاك ـ رووداوێکی‌تر کراوە بە کەرەسەی چیرۆکەکە بە مەبەستی خستنە رووی لایەرەیەکی تری ژیانی خەلکی‌و گێنکل دانیان لە ناودەریای ژان‌و ئازاردا . (نازە) بۆو (دلێر)ی کوڕی دەگری‌و نانی جەژنی بۆ هێناوەتە سەر گۆڕەکەی‌و لێ‌ی دەپارێتەوە کە هاوبەشی‌ی بکا « هاوبەشیم بکە دایکتم دایکت » . بەڵام ـ دلێر ـ مردوە وگۆڕیش بێ دەنگ ، بۆیە ئەمیش بەدەم گریان‌و سۆزەوە دەلێ « کوڕم ، دەنگم

ناناسیتەوە ! جەژنەکەم لێ تێك مەدە، من دایکتم نانی جەژنم بۆ هێناوی » (٤٥) .

ئەم کارەساتە ئاساییە ڕۆژانەیەی (سەر کۆڕستان) بەکارهێنراوە بۆ مەبەستێك کە قوول لە دەروونی کاك عەبدوللاوا ڕەگی داکوتاوە و هەرچی بکا لێی ڕزگار نابێت و بڕواش ناکەم بیەوێ لێی ڕزگاربێت ، چونکە مرۆڤی ڕاستگۆو لە ژانا قالبوو ، هەرچی بەسەربێ ئەخۆی دەدۆرێنێ و نە ڕاستگۆییەکەی « هۆشم ، بیرم ، گیانم ، خولیاو وشەیدای ئەو جۆرە قوربانی وسووتانەن و خۆشەویستیانەیە » (٤٦) . دەیەوێ بلێت « هەر دەردەدار هەست بە ژان و ئازاری دەردەدار ئەکات»(٤٧)، دەیەوێ بلێت ژیانی ئەم سەردەمە ئەمەندە ئالۆزو پڕ گرفت و زۆرداریە هەندێ مرۆڤی کردوە بە جانەوەر تاڕادەی مرۆڤ خواردن«بریا ناسۆر ناسۆری بخواردایە وەك چۆن مرۆڤ مرۆڤ ئەخوات » . لە دوایدا کە بەخۆیدا دێتەوەو بیرێ لە خەلکەکە دەکاتەوە ، ئاوات ئەخوازێ هەمو کەسێ وەك ئەم بن « تۆ بلێی هەمو مرۆڤێك کەم و زۆر خاونی ئەو هەست و گیانە بێت » دەلێ « بڕوا ناکەم » ڕاستیش دەکا ، چونکە ئەگەر هەمو خەلکی خاوەنی ئەو هەست و گیانە بونایە ژیانی مرۆڤ ئاسودەو بێ گرفت و بەختیار دەبو ، تەنانەت مرۆڤە درندەو جانەوەرەکانیش وانەدەبوون مرۆڤ بەگشتی « بە جۆرێکی » دەبوو .

چیرۆکی هەشتەم ـ خونچە ـ یە ، هەرچەندە لێرەشدا بابەتێکی ساکار و زۆر قسە لە سەرکراو هەلبژێردراوەو کراوە بەکەرەسەی چیرۆکەکە کە دلداریە ، بەلام دیسانەوە بۆ مەبەستێکی فراوانتر بەکار هێنراوە . ئەو خۆشەویستیەی لە نێوان سیروانو خونچەدا لە منالیەوە پشکوتووەو بەرەبەرە لەدد چل و گەلای ڕوادەو بوە بەدرەختێکی هەمیشە سەوزی خۆ ڕاگر لە بەردەم کارەساتەکانی ژیاندا . ماوەیەك مالی خونچە وون دەبن و سەر لە نوێ دەگەڕێنەوە هەمان گەڕەك کە مالی سیروانی لێیە ، بەلام ئەمجارەیان بێ خونچە چونکە مردوە « هەفتەی ڕابوردوو لە پەڕینەوەی ئاوە ـ خوڕە ـ کەدا لافاو بردی و تا ئیستاش ئەمان دۆزیوەتەوە » (٤٨) وەك دایکی خونچە دەلێ .

ئەو تالە مووە باریکەی ئەم چیرۆکە بەهەشت چیرۆکەکەی تری کۆمەلەکەوە دەبەستێ ، ڕەنگە تەنها لەوەدابێ کە کاك عەبدوللا خولیای ڕەوشتی بەرز و خوو ئەریت پاراستنە بۆیە لێرەشدا دەبێ خونچە بە ئەمەگ بێ « وەفا خنجیلانەکەی ئەوسای لەگەل تەمەنیدا هەلکشاوەو بەهێزتر ، ڕەگ و ریشەی لە دەروونیدا داکوتاوە » (٤٩) ویادکی خونچەش « دل و دەروون پاك » و براکەش « لە ڕەوشت بەرزیدا لە دەریای ئەزاکەتدا نوقم » بوە .

دوا چیرۆکی بابانۆئێل لە دەریای ئازاردا » دەما نگێڕێتەوە سەر هەمان هێلی گشتیی چیرۆکەکان ، لەگەل بەکار هێنانی ئەرتێکی کوردەواری ؛ ئەویش چوونە سەر گۆڕی شێخ و مشایەخە، بەمەبەستی بەفریاکەوتن و بە ئامانج گەیشتن . کۆمەلێ ئافرەت ، هەندێکیان بێوەژن و دۆعاونزا بۆ ساوا کۆرپەکانیان دەکەن « هاتوم بەدەنگمەدە بێیت ، ودەست بە بالی تولفەکەمەوە بگری و بیپارێزی ، تا پێ بگات بەلکو سالەژێر سێبەرەکەیدا بحەوێمەوە ! (٥٠)

لێرەشدا ، وەك چیرۆکەکانی تر ؛ مرۆڤ گیرۆدەی کەو ماری زۆرداره، بەلام ئەوەی ئەو ئازارە زیاتر دەکا بێ دەستەلاتی و بێ بەروایی خەلکەکەیە « دنیا هەر وا بووە ، کەس بەکەس نییە ، لە ئاستی بێ دەستەلاتیدا پشتی ڕاستی چەماوەتەوە » (٥١). بەلام پالەوانی ئەم چیرۆکە وەکو هەموو چیرۆکەکانی تری (بابانۆئیل) بڕیاری خۆی داوەو سەنگەری خۆی هەلبژاردوە ـ « کابرای تینو بە دەم زەردەخەو بزەیەکی دوا ی ماندوو بوونەوە بە هەلە داوان شوێنیان کەوت و خێرا گەیشتە لایانو لە تەکیاندا ملی ڕیگای گرت تا لە دەریای ئازارەکانیاندا بژی » (٥٢).

زمان و تەکنیك لە بابانۆئێلدا

لەکتیبی ـ الرؤیا الابداعیە ـ دا وتارێکی تۆماس مان هەیە باسی هونەری ڕۆمان نووسین دەکا ، کەدێتە سەر ئەرکی نووسەر دەلێ « ئەرکی نووسەر لەوەدانیە کە چەن ڕووداوێکی گرنگمان بۆ بگێڕێتەوە ، بەلکو ئەرکەکەی لەوەدایە کە ڕووداوە بچوکەکانمان بۆ وا لێ بکاسەرنجمان ڕابکێشێ » (٥٣) .

لە (بابانۆئێل)دا ئەگەر بەدوای ڕووداوی گرنگدا بگەڕێنی، هیچمان دەس ناکەوێ ، بەلام گرنگی ئەم کۆمەلە لەوەدایە کە چەند ڕووداوێکی بچووکی بۆ هەلبژار دوین و هەستی ئێمەی خوێندەواری پێ بزواندوە . ڕووداوەکان زۆر سەرنج ڕاکیش نیە ، بەلکو دەتوانین بلێین هەندێکیان زۆریان لە سەر نووسراوە ، کەواتە سەرکەوتنی ئەم کۆمەلە چیرۆکە لە

کۆیدایە . بە بڕوای من سەرکەوتنەکەی لە هەڵبژاردنی ئەم رووداوە بچوکانەدایە و بەکار هێنانیان بۆ مەبەستێکی زۆر گەورەتر، وانە بەکار هێنانیان وەکو رەمز . هەرچەندە لای ئێمە مەسەلەی رەمز گرێدراوە بە تەمو مژەوە وەکو پێویستیەکو تەواوکەرێك . وسەرکەوتنی بەرهەمی ئەدەبی لەوە دایە کە کەم کەس تێی بگا . جا هەر بەم پێووانە لەنگە هەر بەرهەمێك بەشێوەیەکی ساوە نووسرابیو هەمو کەسێ لێی تێبگا دەبێ پشت گوێ بخرێو لای لێ نەکرێتەوە .

(بابانۆئێل) بە زمانێکی سادەو رەوانو زولاڵ نوسراوە ، چونکە کەرەسەکانی ئەم کۆمەڵە زۆر بە وردیو لەسەرخۆو لە ئەنجامی نەفەس درێژیەکی زۆرەوە دانە دانە ، هەڵبژێردراونو هەر یەکە بۆ مەبەستێکی تایبەتی . بۆیە زمانەکەشی هەر بەم شێوەیە هەڵبژێردراوە تاکو خەلکی بزانن چی دەڵێو مەبەستە گشتی یەکە لە ئەنجامی شتە تایبەتیە بچووکەکەوە روون ببێتەوە بێ ئەوەی پلەی هونەری خۆی بدۆڕێنێتو بکەوێتە زەلکاوی زمانی ووتار بێژیو رۆژنامە نوسی یەوە . زمان لە (بابانوئێل)دا وەکو هۆیەك بەکارهێنراوە بۆ گەیاندنی مەبەستی نووسەر بەو خەلکەی لەم بۆیان دەنووسێ، بۆیە لە کاتێکا کە سادەیە، لە هەمان کاتدا زمانێکی هونەری چیرۆك نووسینەو کاكعەبدولڵا توانیویەتی لەزۆربەی چیرۆکەکانا تابلۆی جوان جوانمان بۆ بکێشێ بۆ رازاندنەوەی مەبەستەکەی « بەشەوقەوە تەوژمی هەستێکی زیندووی ئارەزوویەکی تەواو لە دەریای بێ پایانی تاسەی دووریدا مەلەی پێکردمو شریتی یادی رۆژانی رەشی رابوردومانی ئەهێنایەوە بەرچاو »(٥٤) « لەم ساتەدا زەردەپەڕ بەرگی زێرینی بەسەر گۆێژەوا دابوو » (٥٥) و «نووکی پێنووسە کۆڵەکە لە سەرخۆ وبەو پەری ئارامو دوور لە هەڵەشەیی یەوە بە ئارەزووی خواستی رۆژگار پەڕە لە دوای پەڕەی مێژوی رەش ئەکردەوە » (٥٦) وئەگەر بەدوای ئەم وێنە جوانانەدا بگەرێین زۆرمان بەرچاو دەکەوێ بەڵام لەبەر ئەوەی وەکو کوردەڵێ ـ مشتێ نموونەی خەرواریکە ـ بەم یەك دوو نموونەیە وازدێنم . بەڵام ئەوەی لە رووی زمانەوە سەرنج ڕادەکێشێ هەندێکەمو کوڕیە ، کە لەم خاڵانەی خوارەوەدا دەس نیشانیان دەکەم

١ ـ لە هەندێ چیرۆکدا زۆر جار چەن رستەیەك وتراوە کە هەمویان هەمان واتا دەبەخشن، بۆیە پێویستی نەدەکرد بەو شێوە دووبارە کردنەوەیە ـ اطناب ـ و نووسەر دەیتوانی مەبەستەکەی بە کورتیو بەرستەیەك بە خوێنەر بگەیێنێت وەك « دەمەتەقێ یەکی گەرم وتوندوتیژ » ل ١٠ و « حەمە مین بەوە پەستیو مۆنیو گرژی دایگرت » ل ١٥ و زمان لاڵو لە گۆ کەوتوو گوێ کەڕومس تێکراو ، رچاو کزو کوتو کوێر « ل ٤٣ و » بۆ خۆشی ئەگریا بۆ خۆشێ ئەباڕایەوە ، بۆ خۆشی ئەکروزایەوە » ل١٠٦

٢ ـ خاڵێ دووەم کە ـ بەبڕوای من ـ هەندێ لە پلەی هونەری ئەو زمانە زولاڵەی کاكعەبدوللا کەم دەکاتەوە ، پەنا بردنە بەر وەعزو ئامۆژگاریو شێوەی دروشمکاری بە تایبەتی لەو تەعلیقاتانەدا کە دەربارەی رووداوەکان دەیدا یان لە کۆتایی هەندێ چیرۆکدا نوسیویەتی وەك لەم نموونانەی خوارەوەدا بۆمان دەردەکەوێ « ئەم دیمەنە زیندوە تفێکی بێ عارانەیە بە ناوچەوانمانەوە ئەمە ئەوپەڕی شورەییەو کەس لێی بێ بەش نیەو بێ بەش نابێ ، هەموو تاوانبارین » ل ٥١ و « ئەو زیزبوانە بێ بەزەیین ، ئەو تۆراوانە بێ ویژدانن » ل ٦١ و « پێویستە پەندو عیبرەت لە رابوردووی دوورو تریك وەرگرین » ل ٧٤ ... هتد

٣ ـ بەکارهێنانی شێوەی سلێمانی لە هەندێ شوێندا هەرچەندە زۆر کەس وەك بەکارهێنانی وشەی « خوارێ » لە جیاتی خوارەوە لە لاپەڕەکانی (١٠ و ١٩ و ٢٦ و ٤٣ و ٦٥) . یان بەکارهێنانی هانین لەباتی هێنان (ل ٥٦ و ٨٣) . هەروەها تولف لە جیاتی منداڵ . و جەحێڵ لە جیاتی هەندەکار یا لاو ...

٤ ـ لە دوایدا هەندێ هەڵەی رێزمانی کە دیانەوە زۆر کەمن وەك « ئەوانە کلری تێنەئەکرد ل ٢٠ » کە دەبوو بڵێ کاریان تێنەئەکرد. یان « دلی منداڵەکانیان ئەدانەوە ل٧٧» کە دەبێ بڵێ ئەدایەوە . یان « هەروەك بڵێی ئەو دەمە لە جووتکردنو دروێنە هاتۆتەوە ل٧٨» هاتبێتەوە راسترە ـ یان کە دەڵێ « بەرگەی جەوری نەهاتی پێبکات ل ٨٢ » دەبێ بڵێ پێبکرێ . ئەگەر بێینە سەر باسی تەکنیك دەتوانین بڵێین هەرچەندە چیرۆکەکان لە رەواڵەتدا بە شێوەی گێڕانەوە (سرد) نووسراون ، بەڵام ئەوەی سەرنج رادەکێشێ هەڵبژاردنی رووداو و پاڵەوانەکان . کە هەمویان بۆ مەبەستێکی تایبەتیو لە ئەنجامی هۆشیو بیرکردنەوەیەکی قووڵەوە

کراون بە کەرەستەکەی ئەم چیرۆکانە واتە وەکو رەمزێك . جەبرائبراهیمجەبرا دەڵێ « رەمز ئەوەیە کە پڕ واتابێ » (٥٧) . و لەبەر ئەوەی زۆربەی پاڵەوانەکان بێ باوك یا بێ دایك . . راستکۆو ئەگۆڕ وهەژارن ، و لەگەڵ هەمو ئەو گاڵتەپێکردنەو ئازاردانەی خەڵکی ، ئەمان هەر خۆشیان دەوێن‌و لە پێناویاندا دەبن بە کوشتی‌و تووشی جۆرەها ئازار دەبن ، کەچی هەر لەخۆشەویستی‌و راستکۆیی‌و خەباتی خۆیان ناکەون، بۆیە دەتوانین بڵێین لە خۆاڕیی نیە ئەم بێ‌باوکی‌و بێ دایکیە ، ونابێ تەنها بڕوانینە رووکەشی مەسەلەکان بەڵکو دەبێ بیانیەستینەوە بەو ئێش و ئازارەی دەیچێژن چ لەئەنجامی ئەوێ کەسیەوەبێ یا لە ئەنجامی راستکۆیی‌و کۆڵنەدانەوەبێ .

هەروەها لەم کۆمەڵەدا تەکنیکی شانۆ یا زمانی شانۆ بەکارهێنراوە واتە دیالۆگ بۆ روونکردنەوەی مەبەست‌و رووداوەکان . پێش ئەوەی کۆتایی بەم لێکۆلینەوەیە بێنم قسەیەکی خۆم دووبارە دەکەمەوە کە پێش شەش ساڵ کردومە دەربارەی هونەری چیرۆك نووسین لای کاك‌عەبدوڵلا لە کاتی هەڵسەنگاندنی دووەم بەرهەمی (گڕی کەفەوشکەکانتان دائەمرکینمەوە . و بە بڕوای خۆم ئەم کۆمەڵە چیرۆکەی ئیستای ئەو ڕایەی ئەوسام دەسەلمێنێ ، و ئیسپاتی دەکات کە زەینم بەهەڵەدا نەچوبو دەربارەی ئەم چیرۆکنووسە . ئەمەش ڕاکەمە « هەندێك هەن ئاوێنەی راستەقینەی ئیش‌و ئازار و هیواو ئاواتی گەلەکەیانن ، لە واقیعی ئەمرۆی کوردەوە نوسینەکانیان هەڵئەهەنجێنن‌و دڵسۆزانە راست ودرۆ دەرئەخەن ، و باش و خراپ ئەخەنە روو . . وهەوڵ ئەدەن ڕێبازی ئەمرۆمان لە هەمو درك‌و داڵێك پاك بکەنەوەو ڕێگە خۆش بکەن بۆ نەتەوەی داهاتومان » (٥٨) . رووداوەکان‌و پاڵەوانەکانی (بابانۆئێل) یش لە واقیعی کۆمەڵی کوردەواریەوە هەڵبژێردراون بەمەبەستی دەرخستنی راست‌و درۆو جیاکردنەوەی باش‌و خراپ ، وپاك کردنەوەی ئەو کۆمەڵە لە هەموو درك‌و داڵێك‌و ڕێگە تەخت‌کردن بۆ نەوەی داهاتوو . بۆیە دووبارە دەڵێمەوە « بەگشتی ئەتوانین کاك عەبدوڵلا بە قوتابیەکی زیرەکی قوتابخانەی ریالیزمی رەخنەیی دابنێین » (٥٩) .

لە کۆتایی‌دا قسەکانی جۆرج ئامادۆ دوبارە دەکەمەوە کە لە سەرەتای ئەم لێکۆلینەوەدا نوسیومە « ئەگەر نووسینەکان لەگەڵ گەلدابن لە تێکوشان خۆش‌و ناخۆشی‌دا ، ئەوە ئەم جۆرە نووسینانە هەرگیز لە بیر ناچنەوە پاش سەدان ساڵیش بێ » (٦٠) بۆیە من لەو بڕوایەدام کە (بابانۆئێل)یش لە بیر ناچێتەوە وەکو بەرهەمێکی راستکۆ چونکە نووسەرەکەی توانیویەتی «بەشێك بێ لە نیشتمان‌و کاتەکەی‌و راستی بڵێ دەربارەی ژیان‌و نەتەوەکەی » (٦١) ●

پەراوێزەکان

(١) الرؤیا الابداعیە ـ مجموعە مقالات ـ اشرف علی جمعها سکل بلوك وهیرمان سالنجر ترجمە اسعد حلیم‌مراجعە دکتور محمد مندور ل ٢٣٧ لە وتارێکی سارتەرەوە
(٢) هەمان سەرچاوە ل ٢٥٢
(٣) رۆژنامەی (العراق) ژمارە ٧٥٢ لە ١٤ـ٨ـ١٩٧٨
(٤) مجلە الاقلام ژمارە ٤ ساڵ ١٤ کانونی دووەمی ١٩٧٩ ل ١٧٠
(٥) العراق هەمان سەرچاوە
(٦) بابانۆئێل ل ١٠٩
(٧) بابانۆئێل ل ٢٣
(٨) بابانۆئێل ل ١٤
(٩) بابانۆئێل ل ١٠
(١٠) بابانۆئێل ل ١٤
(١١) بابانۆئێل ل ١٥
(١٢) بابانۆئێل ل ١٥
(١٣) بابانۆئێل ل ٢٣
(١٤) بابانۆئێل ل ٢٠
(١٥) بابانۆئێل ل ٢٠
(١٦) بابانۆئێل ل ٢٣
(١٧) بابانۆئێل ل ٢٤
(١٨) بابانۆئێل ل ٣٦
(١٩) بابانۆئێل ل ٣٧
(٢٠) بابانۆئێل ل ٣٨
(٢١) بابانۆئێل ل ٣٧
(٢٢) بابانۆئێل ل ٤٣
(٢٣) بابانۆئێل ل ٤٤
(٢٤) بابانۆئێل ل ٤٤
(٢٥) بابانۆئێل ل ٥٠
(٢٦) بابانۆئێل ل ٥٠
(٢٧) بابانۆئێل ل ٥١
(٢٨) بابانۆئێل ل ٥١
(٢٩) بابانۆئێل ل ٥١
(٣٠) بابانۆئێل ل ٥٥
(٣١) بابانۆئێل ل ٥٦
(٣٢) بابانۆئێل ل ٥٦
(٣٣) بابانۆئێل ل ٥٦
(٣٤) بابانۆئێل ل ٥٦
(٣٥) العراق هەمان سەرچاوە
(٣٦) بابانۆئێل ل ٦٠
(٣٧) بابانۆئێل ل ٦١
(٣٨) بابانۆئێل ل ٦١
(٣٩) بابانۆئێل ل ٦٩
(٤٠) بابانۆئێل ل ٧٠
(٤١) بابانۆئێل ل ٧٠

(٤٢) بابانۆئێل ل ٧٠
(٤٣) بابانۆئێل ل ٧١
(٤٤) بابانۆئێل ل ٧٣
(٤٥) بابانۆئێل ل ٨٥
(٤٦) بابانۆئێل ل ٨٣
(٤٧) بابانۆئیل ل ٨٢
(٤٨) بابانۆئێل ل ٩٦
(٤٩) بابانۆئێل ل ٩٥
(٥٠) بابانۆئێل ل ١٠٥
(٥١) بابانۆئێل ل ١٠٢
(٥٢) بابانۆئێل ل ١٠٩
(٥٣) الرؤيا الابداعيه ل ١٢٣
(٥٤) بابانۆئێل ل ٩
(٥٥) بابانۆئێل ل ٢٣
(٥٦) بابانۆئێل ل ٤٣
(٥٧) جبرا ابراهيم جبرا ـ الرحله الثامنه ـ ل ٦٤
(٥٨) بروانە رۆژنامەی ژین ژمـارە ١١٦ ی ٢١ـ٦ـ٧٣ و ١١٧ ی ٥ـ٧ـ٧٣
(٥٩) ژین هەمان سـەرچاوە
(٦٠) الاقلام هەمان سـەرچاوە
(٦١) الاقلام هەمان سـەرچاوە

• عبد الكريم پەرەنگ •

خەونێکی تر لە ڕەشماڵەکەی زەری دا

کەپنەکی شوانیم لەبەرە ..
بەرخی بابی بێ ئەمەگت .. لەپەرێزو بژوێنـــەوا
دەچەلێنم ..
لەبەر ڕووی تۆ بە بێ‌خاووس ..
بە سکێ تێرو بە دووان برسی ..
زەرێ خانم .. لەبەر ئەوەی .
بە قسەی عەشقی کەژی‌ی دلت بەدوێنی ..
ـــ بەڵام نایە چەندە بانگی گوڵەزەری چاو قەرنسیلی
باریکەلە وەکەم نایە ..
خۆی لەمن کردە کەوێکی گەردن ڕەشو
خۆی لە چیاکانی کوێستانا لێ‌وون کردم ..
دەترسم لە بیرەبکاو لە گەرمەسێری گەرمێن
غەریبی‌دا بەجێم بێڵێ ..
نایە ئەمرۆ ، وادوو ڕۆژە دەنگی ڕازەکیەکانی
گوڵەزەریم لە گوێ نایە

★ ★ ★